

Araz Aslanlı, Azərbaycan-İran gerilimini QHA'ya dəyərləndirdi

İran ilə **Azərbaycan** arasındakı gerilim uzun süredir tırmanmaya davam ediyor. İran, Azərbaycan'ın İkinci Karabağ Zaferinin ardından ikili ilişkilerde gerginlik fitilini ateşledi. Azərbaycan'ın Təhran Büyükelçiliğine yapılan saldırının ardından sessiz kalan İran yönetimi, Azərbaycan'ın içindeki ayrılıkçı grupları da finanse etməyə davam etti. İki ülke arasındaki gerilim, diplomatik alana da yansıdı. İki ülke de karşılıklı olarak hizmet veren diplomatları, "istenmeyen kişi" ilan etti.

"İRAN İLE AZERBAIJAN ARASINDAKİ GERİLİMİN HEM TARİHİ HEM SİYASİ NEDENLERİ VAR"

İran ile Azərbaycan arasındakı durumu **Kırım Haber Ajansına** dəyərləndirən **Dr. Araz Aslanlı**, gerilimin hem tarihi hem de siyasi boyutu olduğunu altını çizdi. Aslanlı, *"Son döndəmdəki İran ilə Azərbaycan arasındakı gerginliğin hem tarihtən gələn kısmı var hem 1990'ların başında Azərbaycan'ın bağımsızlığına kavuşmasından sonra temelleri var"* dedi. Aslanlı, özellikle Azərbaycan'ın İkinci Karabağ Zaferinin ardından oluşan ortamın; İran'ı endişələndirdiğini söyledi. Araz Aslanlı, *"Daha önəmli kısmı 44 günlük savaşın sonuçları... Şimdi tarihtən gələn kısmında İran'ın demografik yapısı İran'da çünkü Güney Azərbaycan Türkleri, İran'ın bununla ilgili kaygısı, daha 20. yüzylın başında Azərbaycan Halk Cumhuriyeti kurulduğu zaman İran'ın buna yaklaşımı, Azərbaycan'ın varlığını, bağımsızlığını ve ismini kabul etmək istememesi devletin isminin dəğiştirilmesi için baskı yapması buna ördək göstəriləbilir"* dedi.

"İRAN, BÖLGEYİ YANLIŞ OKUDU VE YANLIŞ STRATEJİ GELİŞTİRDİ"

İran'ın bu döndəmdəki hamlelərini stratejik hata olarak nitələndirən uzman, İran'ın bölgeyi

yanlış okuduğunu söyledi. Bu stratejik hata hususunda açıklamada bulunan Aslanlı, “Bu kısım; tarihten gelen, İran’ın dünyayı ve bölgeyi yanlış okumasından kaynaklanan stratejik hata olarak tanımlanabilir. 1991’de Azərbaycan bağımsızlığına kavuşurken yine İran’ın öyle bir ikilemde kaldığını gördük. İran, Sovyet coğrafiyasındaki Müslüman-Türk devletlerinin bağımsızlığına karşı çıkan nadir devletlerden biriydi. Hatta onlara, bağımsızlık mücadelesi devam ederken gidip, ‘bağımsızlığınızı ilan etmeyin daha büyük tehlikelerle karşı karşıya kalırsınız’ bile dedi. O zaman da bir sıkıntı yaşadı ve o zaman yine yanlış tercih yaptı. Ermenistan, Azərbaycan’a yönelik toprak iddiaları ileri sürerken, İran Ermenistan’ı destekledi ya da en azından Azərbaycan’ı desteklemedi. Bazı dönemlerde açıkça Ermenistan’a destek verdi. Bazı dönemlerde örtülü destek verdi. Bazı kritik aşamalarda da en azından Azərbaycan’ın yanında durmadı. İran, sanki Karabağ Sorunu olsun, Azərbaycan toprakları işgal edilsin ve işgal devam ederken Azərbaycan zayıf kalsın istedi. Bunu hem içerideki Güney Azərbaycan Türkleri üzerinde Azərbaycan Cumhuriyeti’nin bağımsızlığının etkisini önlemek için yaptı hem Türk dünyasının gelişmesini, bütünleşmesini engellemek için yaptı hem de Kafkasya’ya yönelik kendisinin iddiaları var” ifadelerini kullandı.

KAFKASYA, İRAN’IN EMPERYAL HEDEFLERİNİN BİR PARÇASI

İran’ın Kafkasya’yı, yayılmacı hedeflerinin bir parçası olarak gördüğünü dile getiren Araz Aslanlı, İran’ın bu durumda Rusya ile çeliştiğini ifade etti. İran’ın Rusya ile çelişmesinin nedenlerini sıralayan Aslanlı, “Maalesef İran, Kafkasya’yı yanlış bir tarih bilinciyle ve yanlış bir stratejiyle gelecek emperyal hedeflerinin bir parçası olarak görüyor. Şimdi bazı noktalarda Rusya ile hareket ediyor ama bazı noktalarda Kafkasya’ya yönelik emperyal hedeflerinden dolayı Rusya ile çelişiyor. İran, 44 günlük savaşa kadar belli bir dengede devam etti. İran, Azərbaycan’ın topraklarını kurtaramayacağını düşündü. Buna Rusya’nın ve diğer büyük güçlerin izin vermeyeceğini veya Azərbaycan’ın kapasitesinin yetmeyeceğini düşündü. Gerginliği belli bir noktada götürdü” ifadelerine dikkat çekti.

“İRAN İLE AZERBAYCAN ARASINDAKİ GERGINLIK BİRÇOK KEZ YAŞANDI”

Aslanlı, İran ile Azərbaycan arasındaki gerginliğin Azərbaycan'ın bağımsızlığının ardından birçok kez yaşandığını ifade etti. Uzman, *“44 Günlük Savaşa kadar da İran ile Azərbaycan arasında gerginlikler var. 2001 yılında Hazar'daki iddiasından dolayı Azərbaycan hava sahasını ihlal eden İran uçakları, deniz sahasını ihlal eden İran gemileri oldu. Bazı dönemlerde Azərbaycan aydınlarına yönelik suikastlar ve terör faaliyetleri oldu. İran, Azərbaycan'a rejimini ihraç etməye çalıştı. Siyasal İslam konusu üzerinden Azərbaycan üzerinde baskı oluşturmaya çalıştı. Ama bunlar hep belli bir dengede devam etti. Kısa süreli gerginlik, sonra gerginliğin zayıflaması, ilişkilerin ilerlemesi... Böyle aşamalı olarak bu zikzakları yaşadık. Ama 44 Günlük Savaş, İran açısından olumsuz anlamda, Azərbaycan açısından olumlu anlamda o kadar hızlı gelişti ki İran bazı şeyleri öngöremedi bazı şeylere tepki verirken geç kaldı. İran bir nevi strateji bunalımı yaşadı ve bu strateji bunalımından sonra aşırı tepkiler vermeye başladı. Azərbaycan sınırında o askeri talimlerin, askeri tatbikatların yapılması bundan kaynaklanıyordu. Yani biraz bölgeyi yanlış okumadan biraz da bölgenin geleceğine ilişkin endişelerden ikisi birleşince İran aşırı refleksler göstermeye başladı”* dedi.

“İRAN, ERMENİSTAN'I DESTEKLEDİ”

Aslanlı, İran'ın bu süreçte Ermenistan'ı desteklediğini belirterek Azərbaycan'a karşı bir politika yürüttüğünün de altını çizdi. Araz Aslanlı, *“İran yaptığı açıklamalar sonucunda Ermenistan'ı destekledi. Zengezur Koridoru konusu gündeme gelince hemen bir ülkede bir konsolosluk açmaya çalışması... Yani doğru dürüst bina bile mevcut değil. Harabe gibi bir bina ama orayı konsolosluğa dönüştürüyor. Azərbaycan Cumhurbaşkanlığı basın toplantısında en provokatif soruları İranlı gazeteci soruyor. Devamında Azərbaycan Büyükelçiliğine yönelik terör saldırısı...”* dedi.

AZERBAIJAN'IN TAHRAN BÜYÜKELÇİLİĞİNE YÖNELİK SALDIRIDA GÜVENLİK ZAFİYETİ

Azerbaycan'ın Tahrان Büyükelçiliğine yapılan saldırıyı değerlendiren Aslanlı, buradaki güvenlik zafiyeti olduğunu da altını çizdi. *“Yani dünyanın hiçbir yerinde bir büyükelçiliğe bu şekilde saldırı olduğu zaman güvenlik kuvvetleri bu şekilde ve bu kadar uzun süre sessiz kalmaz. Düşünebiliyor musunuz? Terörist saldırıyor. Hemen yanında güvenlik görevlisi var. Hiçbir şey yapmıyor. Sonra polis arabası geliyor. O da hiçbir şey yapmıyor. Azerbaycanlı güvenlik görevlisinin tek başına bunu bertaraf etmesini bekliyorlar. Aslında bertaraf etmesini beklemiyorlar. Teröristin amacına ulaşmasını bekliyorlar. Ama sonunda bakıyorlar ki Azerbaycan'da güvenlik görevlisi bunu bertaraf etti, ancak ondan sonra müdahale ediyorlar. Hatta terörist kendisini yakınca müdahale ediyorlar. Burada belli ki İran, bu gerginliği biraz da bir üst noktaya taşımak istiyor. Niye? Şuraya kadar anlattıklarımın da belli olduğu üzere İran-Azerbaycan gerginliğindeki temel nedenler, temel sorunlar ikili ilişkilerde İran'ın hep yanlış tutumundan kaynaklandı.”*

“İRAN'IN ERMENİSTAN'I DESTEKLEMESİ İÇ POLİTİKADA SORUN YAŞAMASINA NEDEN OLUYOR”

İran'ın Ermenistan'ı desteklemesinin İran'ın iç politikada sorun yaşamasına sebep olduğunu ifade eden uzman, İran'ın bunun için bir çözüm aradığının da altını çizdi. İran'ın bu sorununa dikkat çeken Dr. Araz Aslanlı, şu ifadelere yer verdi:

“Özellikle ikili ilişkilerde gündeme getirilen temel sorun, İran kamuoyunda da İran rejimine aleyhinde bir baskı oluşturan konu; İran'ın Ermenistan'a yardımı... Hem Birinci Karabağ Savaşında hem ateşkes döneminde hem İkinci Karabağ Savaşında bu yaşandı. Ermenistan'a teçhizatın, askeri ihtiyacının İran üzerinden sağlanması ve İran'ın Ermenistan'a teknik ve

taktik anlamda destek olması... Bunlar da çok önemli. Konu sadece Rus silahlarının İran üzerinden Ermenistan'a ulaşması değil. İran'ın Ermenistan'a istihbarat desteği vermesi ve duyduğumuz kadarıyla İran bazı cephe hatlarında direkt sahada olmuş. Yani bu ciddi bir sorun ve İran kamuoyunda yönetime karşı bazen tepkilere de neden oluyor. Hem İran'daki Türklerde tepkiye neden oluyor. Bölgedeki Türkler, 'Siz neden Müslüman Azerbaycan'ın yanında değil Hristiyan Ermenistan yanındasınız' sorusunu soruyor.

"İRAN DIŞ POLİTİKADA MEZHEBİ ÇOK KULLANIYOR"

İran, dış politikada mezhebi çok kullanıyor. Mezhep açısından da baktığımızda en yakın olması gereken ülkelerden birisi Azerbaycan. Ama Ermenistan konusu, İran kamuoyunu devletin yanında tutmuyor. Önemli ölçüde Azerbaycan'ın yanında tutuyor. Onun için İran yönetimi, Azerbaycan'da farklı bir gerginlik konusu istiyor. Azerbaycan'la iyi geçinme pozisyonunda değil. Mutlaka gerginlik yaşamak istiyor ama bu gerginliğin kaynağının Ermenistan olmasını istemiyor. Onu unutturmak istiyor. Yani kendi iç kamuoyu nezdinde de haksız olduğu bir konuyu unutturmak için direkt ikisini ilgilendiren bir konuda gerginlik yaşamak istiyor. Konuyu İsrail konusuna getirmek istiyor. Orada da pek başarılı olamıyor. Çünkü Ermenistan'ın İsrail'le ilişkisi daha iyiydi. Ermenistan, Azerbaycan'dan önce İsrail'de büyükelçilik açtı. Ama İran, Ermenistan'a hiçbir şey demiyor. Biraz orada destek bulmaya çalışıyor iç kamuoyunda ve biraz da Azerbaycan kamuoyunda destek arıyor. Çünkü biliyoruz bunun üzerine de çok çalışıyor İran. Mezhep olgusunu ve diğer bazı konuları kullanarak Azerbaycan kamuoyunun bir kısmını kendi yanına çekmek istiyor. Çünkü Ermenistan konusunda tam haksız İran, Ermenistan ilişkileri konusunda buradan kendisine bir destek bulamıyor. Mesela şöyle bir provokasyon yapmak istiyor: İran'da Tahran'daki Azerbaycan Büyükelçiliği ile ilgili benim düşünceme göre bu bir tahmin. O video görüntüleri izleyerek bu tahminde bulunuyorum. İran yönetiminin düşüncesi; teröristin büyükelçiliğe girip bir katliam gerçekleştirmesi ve Azerbaycan'da büyük bir tepki çekmesi. Azerbaycan'da da

Qafqaz Beynəlxalq Münasibətlər
və Strateji Araşdırmalar Mərkəzi

QAFSAM

Caucasian Center for International
Relations and Strategic Studies

birileri, Bakü'deki İran Büyükelçiliğine saldırırsın veya bir İranlıyı bir şekilde öldürsün bunun üzerine İran kamuoyuyla Azərbaycan kamuoyu karşı karşıya gelsin..."